

TODAY I KILL YOU

INTERVIEW MET DE MAKERS

*Gesprek over TODAY I KILL YOU op 24/09/2020
Chantal Pattyn, Bjarne Devolder, Clara van den Broek*

Chantal Pattyn: Hoe leerden jullie elkaar kennen?

Clara: Ik heb Bjarne leren kennen aan het Conservatorium in Antwerpen, waar ik toen 'coördinator acteren' was. Daar zag ik zijn toelatingsproef. Die ik herinner ik me heel goed. Dat was in lokaal 103 in de mooie oude Stynen-vleugel, waar ikzelf les heb gekregen van Dora van der Groen. Dat lokaal is daardoor voor mij opgeladen met magie en energie, een bijzondere plek.

Als jury zaten we aan een tafel aan één kant van het lokaal. Bjarne was in de verte bij het raam 'iets' aan het doen. En dat was indrukwekkend, speciaal. Toen we vroegen wat hij aan het Conservatorium kwam zoeken, antwoordde hij: 'taal en poëzie'. Wat later begon hij op school. Bij zijn werk vielen me twee zaken op. Bjarne leek heel graag op het podium te staan en het heerlijk te vinden dat er naar hem wordt gekeken. Dat is aangenaam voor de toeschouwer: je voelt je welkom. Anderzijds was het bijzonder dat Bjarne aspecten van zijn privéleven op de scène bracht. Dat kan dan weer ongemakkelijk worden voor de toeschouwer: je voelt je een voyeur. Maar Bjarne kan het met zo veel overtuiging en een soort schaamteloosheid brengen, dat het interessant wordt. Hij had ook wel een werkpuntje: zijn articulatie! *(lacht)*

Chantal Pattyn: Waar kom jij dan vandaan, Bjarne?

Bjarne: Ik ben afkomstig van De Panne.

Chantal Pattyn: Ach zo! Ik ben zelf ook een West-Vlaamse en ga al sinds mijn kindertijd heel vaak en graag naar De Panne. Ik loop af en toe weg uit Brussel om te ademen aan zee. Maar jij ging dus van De Panne naar het RITCS. Voor niet West-Vlamingen lijkt dat een kleine stap, maar als je van West-Vlaanderen komt is dat zo'n beetje als de Voyager nemen, niet?

Bjarne: Ik ben een beetje weggelopen uit De Panne. Het is er heel mooi en gezellig, maar wat te klein voor mij, ook qua denken. Ik had nood aan meer invloeden.

Chantal Pattyn: Waarom wilde je op de scène staan?

Bjarne: Dat is moeilijk te duiden. Ik heb altijd al graag gesproken. Mijn opa zei vroeger dat ik advocaat moest worden. Ik ben dan begonnen met toneel, dan KSO in Brugge gevolgd, en dan via het RITSC in Brussel naar het Conservatorium van Antwerpen.

Chantal Pattyn: Mag ik ervan uitgaan dat jullie samen deze tekst tot stand hebben laten komen?

Clara: De tekst en de voorstelling maakten we inderdaad helemaal samen. Het beginidee komt van Bjarne. Op een bepaald moment kwam hij naar me toe met de vraag om samen een voorstelling te maken. Dat was een totale verrassing voor mij.

Chantal Pattyn: Ik heb jullie tekst gelezen op een avond, en na het lezen kon ik niet veel meer dan zwijgen en gaan slapen... Wat heel positief is, maar het maakt best veel los. Liefde, bezorgdheid, agressie, vernedering... de tekst bevat een heel scala aan emoties. Bjarne, waarom wilde jij iets maken over de relatie moeder-zoon?

Bjarne: Ik ben altijd al gebiologeerd geweest door de band ouder-kind. Ik heb eerst 'Mijn volk' gemaakt, een voorstelling over een homoseksuele jongen die een homofoob gedachtegoed ontwikkelt. Hij worstelt met zelfhaat maar ook met de gedachte 'ik mag mezelf zijn', en met twijfels die voortkomen uit zijn opvoeding, en dan vooral uit de band met zijn vader. Toen ik die

voorstelling maakte en speelde, merkte ik dat ik gefascineerd was door hoe mijn moeder daar naar keek. En toen ontstond het idee om ook in gesprek te gaan met een moeder op de scène.

Chantal Pattyn: *Heb je het helemaal bij elkaar gefabuleerd of, - zoals Clara al aanhaalde dat je schaamteloos dingen uit je eigen leven op de scène kan brengen -, heb je dingen van De Panne meegenomen?*

Bjarne: Ik vind dat niet schaamteloos. Ik noem het eerder een vorm van radicaliteit die je nu vaak ziet bij jonge makers en collectieven. Ik vertrek inderdaad graag bij mezelf, vanuit een persoonlijke pijn. Maar het is net omdat de pijn zo privé is dat ze niet anders kan dan ook universeel zijn.

Chantal Pattyn: *Heeft dat te maken met onze totale focus op personality culture? De goede acteur volstaat niet meer, het moet een mens zijn met een eigen historiek, met een heel specifieke, uitgesproken, zelfs radicale identiteit? Het zijn ook die mensen die nadien met een private story in de media komen. Wat ook geldt voor theatermakers, jonge schrijvers...*

Bjarne: Dat heeft zeker een invloed, maar ik weet niet of het mij gevoed heeft. Het is gewoon ontstaan. Het gaat over zodanig grote onderwerpen dat je er iets mee wil doen. Ik denk niet dat het over verwerking gaat, wel over connecteren met een groot aantal mensen.

Chantal Pattyn: *Clara, hoe reageerde jij op het aanbod van Bjarne? Niet 'wil je mijn vrouw zijn?', maar wel 'wil je mijn moeder zijn?'.*

Clara: Ik was geflatteerd. En ik had meteen een connectie met het thema: ik ben moeder van een opgroeiende zoon die momenteel op de wip zit tussen kind en man. Ik voelde dat we in een zone begonnen te komen waar een zeker taboe hangt, iets wordt niet gezegd. Een verlangen, een manier van naar elkaar kijken. Ik ben zelf dochter van een vader, de relatie tussen ouder en kind is me niet vreemd vanuit de kind-positie. Maar die moeder-zoon-relatie kwam in een stadium dat nieuw voor mij was. Ik had zin om dat te onderzoeken, om daar vragen over te stellen aan mezelf.

Bjarne is me toen beginnen uitdagen door daar een extra thema aan toe te voegen, namelijk seksueel misbruik, wat me wel in de war heeft gebracht. Zoals het doet met een moeder neem ik aan. We hebben dan een evenwicht proberen te zoeken. De tekst heeft al veel vormen gekend. De repetities zijn bovendien gedwarsboemd door de komst van Covid-19 en de maatregelen daarrond. Het is daardoor een langer proces geworden, waardoor de onderwerpen misschien extra hebben kunnen rijpen. Ik denk dat we nu iets gevonden hebben waarbij het seksueel misbruik een metafoor is voor iets ernstigs wat de zoon overkomt, waartoe de moeder geen toegang heeft, en waar ze wel of geen verantwoordelijkheid voor draagt. Er is de loyaliteit van het kind tegenover de moeder: misschien was ze niet op de hoogte van het seksueel misbruik? Maar anderzijds wil het kind wel bescherming en die was er niet. Ik heb iets gelijkaardigs meegemaakt met mijn dochter. In de periode dat haar papa zwaar ziek was, kreeg hij op een avond dat ik niet thuis was een epilepsie-aanval. Ze heeft me toen in paniek gebeld, maar mijn telefoon stond uit want ik stond een monoloog te spelen op de scène van de Beursschouwburg. Ik heb die oproep dus niet kunnen beantwoorden en heb niet geholpen. En terwijl ze enerzijds heel goed begreep dat ik niet kon antwoorden, heeft het feit dat ik haar toen niet kon beschermen toch een trauma bij haar veroorzaakt. Dat soort conflict in een kind tussen loyaliteit en behoefte vind ik iets heel pijnlijks en komt ook in dit stuk terug.

Chantal Pattyn: *Als ik naar jullie luister dan zie ik 'pijn plus pijn'. Bij jou, Clara, heeft die pijn te maken met afwezigheid.*

Clara: Ik heb onder andere de kant van het schuldgevoel en het omgaan daarmee proberen belichten. Als moeder wil je graag dat je kind gelukkig is. Het besef dat het ongelukkig is, is pijnlijk. Onbewust komen daardoor mechanismen in werking om jezelf af te schermen van een bepaald besef.

Chantal Pattyn: *Is het geen waanzinnige ambitie dat moeders hun kinderen gelukkig proberen te maken? Ik ben ook een moeder en elke moeder mislukt wel eens in dat opzet. In*

hoeverre is dat de verantwoordelijkheid van alleen de moeder? Dat kwam ook vaak terug in de tekst: de moeder die het op zich neemt dat het kind dit of dat overkomt.

Clara: Die ambitie tot geluk is natuurlijk te groot. Dat komt ook doordat tegenwoordig alles bespreekbaar moet zijn. Over iets spreken wekt soms de verwachting dat zaken opgelost moeten worden of geraken. Terwijl er zaken zijn die moeilijk te formuleren zijn, en die ook altijd moeilijk zullen blijven.

Chantal Pattyn: Praatte jij met je ouders over pijn of angsten, Bjarne?

Bjarne: Nee, ik kom uit een eerder conservatief milieu, uit de Westhoek. Ik ben opgevoed met de gedachte dat je verdriet best niet teveel toont, beter wat weg stopt. Ik word ongelukkig van die cultuur. Je wordt toch ongelukkig als je niet mag spreken vanuit jezelf en het gevoel hebt dat je voortdurend moet voldoen aan bepaalde sociale regels? Ik sta vrij kritisch tegenover die opgelegde sociale regels. Om nog even terug te komen op 'Mijn volk': die jongen leerde de sociale regel dat homo's slecht zijn. Hetzelfde geldt voor racisme: 'die of die mensen zijn slecht of minderwaardig'. Als je die regels hoort van jongs af aan, ga je die integreren in je hart en je brein, en worden ze 'logisch'. En dan wordt het heel moeilijk om anders te redeneren. Dan moet je daar bewust voor kiezen.

Chantal Pattyn: Clara, hoe was het voor jou om na te denken over die rol van moeder van een zoon met een 'secret life', inclusief misbruik? Dat is een keiharde rol. Waarom wilde je die uitdaging aangaan, te meer omdat je daarnet zei dat een moeder in de eerste plaats haar kind gelukkig wil zien?

Clara: Ik ben er wat ingeluisd, vrees ik (*lacht*). Plots was het onderwerp seksueel misbruik daar en ik wist niet hoe ik ermee om moest gaan. Dus ik kan me voorstellen dat je compleet uit je lood geslagen bent als je dat in realiteit meemaakt. Ik was als personage een hele tijd 'bouche bée'. Mijn collega's van SKaGeN maanden me op de duur ook aan: 'Clara, je mag je niet beperken tot alleen maar reageren, je moet ook een standpunt innemen'. Maar ik vond dat heel complex.

Chantal Pattyn: Je voelt in de tekst de ontzettende moeilijkheid om tot dialoog en communicatie te komen. Tot er alleen nog rest: 'Zal ik pizza halen?'. Dat zijn zo van die momenten waarvan je denkt 'hier valt nu alles van de muren op de grond'. Het enige wat nog overblijft is een basisbezorgdheid van de moeder: 'je moet wel iets eten'.

Clara: Zij zegt tegen haar zoon 'je moet leren praten', maar eigenlijk is zij degene die niet praat. En wat ik merkwaardig vind in onze persoonlijke stories: ik ben opgegroeid met best veel praten in mijn jeugd, ik heb dat niet echt gemist.

Bjarne: Interessant was dat ik zelf ook niet goed wist wat die moeder moest zeggen. Ik wist alleen heel goed wat die jongen kwijt wilde. En dus hebben Clara en ik daar veel over gesproken, en toen kwamen we erbij dat die jongen eigenlijk vooral wilde dat zijn herinnering werd aangepast. Dat zijn moeder bijvoorbeeld op een dag plots in de woonkamer stond waarin het misbruik plaatsvond en de verkrachter afknalde.

En dan komen we op een heel interessant thema: de zoon had kunnen zeggen wat er gebeurde, maar hij is nog heel jong en hangt nog vast aan de bescherming van zijn moeder. Als hij op een bepaald moment meegaat met die oudere man, denkt hij dat die bescherming gewoon in werking gaat treden. Maar dat is niet gebeurd. Ik kan me goed voorstellen dat de situatie op een bepaald moment omdraait, dat hij zich plots gevangen voelt in hoe de dingen gaan, en hij vanuit die gevangenis niet meer kan communiceren. Zo kan de communicatie van zoon naar moeder snel eroderen. Dan gaat het niet langer over wie nu waaraan schuldig is, de communicatie werkt gewoon niet meer.

Chantal Pattyn: De moeder is alleen, de vader is gestorven. In die zin is dit ook een deel van jouw privéleven, Clara, jij bent ook je man, de vader van je kinderen, verloren. Ook in dit stuk ben jij de vrouw zonder man. Waarom heb je dat element meegenomen in de voorstelling?

Clara: Ik was bang dat de mensen gingen denken: 'daar is ze weer met haar verhaal'. Maar in dit geval, tja, we moesten ook gewoon af van die vaderfiguur. Anders hadden we nog heel veel extra materiaal moeten bijmaken. Als de vader nog zou leven, wat zou hij dan wel en niet gedaan hebben? We wilden ook niet dat het een weggelopen vader was, want dan zou dat leiden tot een simplistische uitleg als: 'hij miste een vaderfiguur en vluchtte daarom in de armen van een pseudo-vader'.

Chantal Pattyn: *Er is dus geen vader, de moeder staat er alleen voor, en haar verdriet, schuldgevoel en woede voel je ook. De zoon verwijt haar dat ze er in die zeer belangrijke fase in zijn leven niet was voor hem, maar ze was er natuurlijk op heel veel andere momenten wel. En je voelt ook haar verwijten aan de zoon: 'ik was er misschien niet altijd, maar ik heb je op de wereld gezet en eigenlijk ben jij een ondankbaar sujet dat mij bovendien komt belasten met je trauma'.*

Clara: Waarop de zoon zegt dat ze maar geen kinderen had moeten maken. En daar staat de moeder dan weer met de mond vol tanden.

Chantal Pattyn: *Mijn zoon heeft een hond uit het asiel geadopteerd. Bij zo'n adoptie komt heel wat kijken, je moet onder andere een hele lijst aan vragen beantwoorden, of je een tuin hebt, of je er goed voor gaat zorgen...*

Misschien zouden die dingen ook vooraf gecheckt moeten worden bij mensen die een kind op de wereld zetten. Zo'n hond uit het asiel is ab initio beter beschermd dan een kind dat in de kraamkliniek tot leven komt. Vinden jullie dat ook?

Bjarne: Dat is inderdaad een zeer belangrijke vraag: 'wil ik een kind op deze wereld zetten?' Een kind maken is heel egoïstisch, want je kan vooraf niet de mening van het kind zelf vragen. Je weet niet hoe de wereld in de toekomst zal zijn, en dat kind zal moeten omgaan met liefde, dood, ongeluk, trauma's... Maar het kan natuurlijk ook een heel mooi leven leiden. Een kind krijgen hoort ook enigszins bij die sociale regels waar ik het eerder over had: je sticht een gezin, je hebt een huis met liefst een tuin, je neemt een hond, en ook kinderen passen in dat plaatje. Als mensen je leeftijd vragen, zie je hen vaak al denken: is er een carrière, is er geld, is of komt dat gezin er...?

Chantal Pattyn: *Is een moeder voor altijd een moeder?*

Clara: Absoluut. Ik had altijd al een sterke moederdrift, dus ik heb niet zo'n last gehad van die sociale druk. Die druk zou er natuurlijk beter niet zijn, zeker met de huidige overbevolking. Er moet zo veel mogelijk aan voorlichting en emancipatie worden gedaan, en we zouden het ouderschap ook kunnen zien als zorgen voor kinderen die er al zijn, door pleegzorg of adoptie. Maar ik vind het onmenselijk om mensen het recht te ontfemen om kinderen te krijgen. Dat is vooralsnog een mensenrecht.

En inderdaad, eens moeder, altijd moeder. Ik herinner me dat Dora van der Groen, van wie ik les had, op 75-jarige leeftijd nog steeds ongerust was over haar volwassenen kinderen. Ik zie het bij mijn eigen moeder en ik voel het bij mezelf. Mijn dochter is net op kot gegaan, ik heb daar afgelopen week een klein rouwprocesje over gehad. Ik dacht 'is dit nu de bedoeling van het leven? Je zet kinderen op de wereld en dan gaan ze weg! Eerst ben je er zelf niet door het vele werk, en op het moment dat je je dat realiseert, zijn ze al weg?'. Ik ben benieuwd hoe dat zal evolueren als mijn dochter ouder wordt. Ik kan me voorstellen dat je daar nooit van afgeraakt. Dat is eigenlijk vreemd, want je kinderen zijn maar een redelijk korte periode, pakweg 18 jaar, echt 'kind'. Eigenlijk ken je ze, als je het geluk hebt lang te leven, het grootste deel van de tijd als volwassene. Die tijd kan nog 30 of 40 jaar duren. Je hoeft ze dan niet meer te bemoederen. Beter niet zelfs, je kan beter overstappen op een mature band. Maar toch zie ik bij de generatie van mijn ouders dat ze hun kinderen als onvolwassen blijven behandelen. Ze willen blijven helpen en raad geven waar het echt niet meer nodig is.

Bjarne: Een tijdje geleden heb ik daar een gesprek over gehad met mijn moeder. Ik zei haar: 'jij bent klaar, you did your job, je hebt je kind grootgebracht, laten studeren, ...'. Natuurlijk weet ik dat ze er altijd zal zijn, dat ik haar altijd alles mag vragen, en natuurlijk zal ze op haar 80e nog

bezorgd zijn. Vanuit haar standpunt blijft zij dus altijd de moeder. Dat het kind dat anders gaat zien, is ook een vorm van afstand nemen.

Chantal Pattyn: *Ik bladerde net nog eens door de tekst en de heftige scène over het seksueel misbruik wordt verteld, er wordt letterlijk gezegd wat er is gebeurd. Ik vraag mij af of zo'n dialoog echt zou kunnen plaatsvinden, zou je dit werkelijk aan je moeder kunnen vertellen?*

Bjarne: Dat denk ik wel, als de situatie veilig is en je eenmaal vertrokken bent met vertellen, denk ik dat er mensen zijn die dat gesprek aangaan. Dat is natuurlijk afhankelijk van de persoon, maar ik zou dat kunnen aangaan.

Chantal Pattyn: *Hoe denken jullie dat mensen hierop gaan reageren?*

Clara: Ik denk dat de reacties verschillend kunnen zijn naargelang het perspectief: kijken ze als ouder of als kind? Dat beïnvloedt de perceptie.

Bjarne: Hoe resoneerde de tekst bij jou, Chantal? Je hebt het stuk nog niet gezien, maar jij was de eerste externe lezer.

Chantal Pattyn: *Het lezen van de tekst kwam heel erg binnen, ik vond het zeer heftig. Clara had me beknopt iets gezegd over een moeder en een zoon, maar dit had ik totaal niet verwacht. Er is het trauma van de zoon én het trauma van de moeder. Er zijn weinig catharsis-momenten, er is geen echt herstel... En toch vind ik het een stuk over liefde, onvoorwaardelijke liefde. Ik ben heel benieuwd om de voorstelling zelf te zien.*